

Historie

**Historický vývoj péče o osoby s narušenou komunikační schopností.
Osobnosti logopedie.**

Proč se zabýváme historií?

- Rozvoj vědních oborů odráží i rozvoj společnosti
- Odhalujeme chyby našich předchůdců a poučujeme se z nich
- Ukazuje, ze kterých vědních oborů logopedie vznikala a se kterými souvisí
- Ukazuje, které obory logopedie ovlivnila a ovlivňuje
- Ukazuje, proč považujeme logopedii za interdisciplinární obor

Historie logopedie

- Řeč je předmětem zájmu lidstva již po celá tisíciletí
- Postoje k řeči a NKS se vyvíjely postupně dle etap historického vývoje společnosti
- Dějinami logopedie prostupují dva proudy: *filozofický a biologický*
 - **Filozofická linie** se zabývá vztahem komunikace ke společnosti, NKS je individuální rys
 - **Biologická linie** zkoumá oblasti lékařství, zkoumá řečový orgán a jeho funkce

Lechtova (1990) periodizace dějin logopedie

- **1. etapa** – komunikační schopnost jakožto předmět zbožného uctívání (přibližně od 3. tisíciletí př. n. l.)
- **2. etapa** – záznamy o existenci osob s NKS (přibližně od 14. stol. př. n. l.)
- **3. etapa** – počátky systematického kultivování komunikační schopnosti, zmínky o NKS v pracích myslitelů (1. st. n. l.-15. st.)
- **4. etapa** – vědecká pojednání o NKS, první pokusy o zavedení systematické péče o osoby s NKS (16.-17. stol.)
- **5. etapa** – počátky organizované péče o osoby s NKS (18.-19. stol.)
- **6. etapa** – monografie, učebnice, časopisy jako východiska pro vytváření vědeckých základů logopedie (19.-20. stol.)
- **7. etapa** – ustanovení logopedie jako vědního oboru (20.-21. stol.)

1. Etapa (přibližně od 3. tisíciletí př. n. l.)

- První výklady o řeči jsou mytologicko-náboženské
- Zaměřují se především na objasnění vzniku řeči
- Komunikace předmětem uctívání
- Řeč a slovo se pojilo s kulturou a uměním
- Zaklínadla jako kouzelná moc
- Vznik náboženských textů, mytů
- *Thovt* – v egyptské mytologii považován za vynálezce slova a písma
- *Prométheus* – podle řecké mytologie naučil lidi číst a psát
- Zmínku o řeči najdeme i v Bibli (Bůh světlo „nazval“ dnem a tmu nocí)

2. Etapa (přibližně od 14. stol. př. n. l.)

- První písemné záznamy o osobách s NKS (většinou králové)
- Např. Chetitský král Muršiliš trpěl údajné dysartrií
- V evangeliu sv. Marka v Novém Zákoně se píše o člověku, které neslyšel a nemluvil
- *Hippokrates* – „otec lékařství“ sepsal tehdejší poznatky o tvorbě hlasu a o poruchách řeči
- V období antiky vzrůstá význam veřejné řeči (politický život)
- *Platón* vytvořil první teorii slyšení
- *Cicero* – spis *O řečnickovi* se zabývá výchovou řečníka, hlasovou hygienou, fyziologií řeči a vadami řeči
- Název logopedie ve smyslu výchova řeči použil poprvé řečník *Isokrates*

3. Etapa (1. st. n. l.-15. st.)

- Nacházíme první zmínky o osobách s NKS v pracích myslitelů
- Do oboru logopedie zasahují učitelé neslyšících a hluchoněmých
- Kombinace řeči a písma – k šíření myšlení, vzdělávání a víry
- První tištěná kniha v Číně (870 n. l.) a Evropě (1457 n. l.)
- Vznik univerzit (první v Bologni – 1189 n. l.)
- Rozvoj řečnictví (výraz filozofie a politické moci) – příprava na ovládání mluvené řeči od dětství
- První státem placený učitel rétoriky – *Marcus Fabius Quintilianus*
- *Galenos* tvrdil, že hluchota má mozkový původ
- *Oreibasios* – léčba koktavosti, zdůrazňoval důležitost terapeuta
- *Biskup John z Beverley* – snaha naučit mluvit neslyšícího

4. Etapa (16.-17. stol.)

- Významnou roli v dějinách logopedie hraje péče o osoby se SP
- *Pedro de Ponce, Ramírez de Carrion, Juan Pablo Bonet* – počátky výuky hlasité řeči u neslyšících
- profesor Lékařské fakulty v Padově *Mercurialis* napsal roku 1583 spis o narušené komunikační schopnosti u dětí (dnes je toto dílo považováno za první vědecké pojednání o NKS)
- *Francis Bacon* a jeho spis „*Experiment Solitary Touching, Stutting*“ o koktavosti
- *Jan Konrád Amman* – lékař, „otec logopedie“, rozlišuje různé druhy NKS a uvádí, že neslyšícího lze naučit mluvit pomocí zraku a hmatu
 - Vysvětlil principy tvoření řeči
 - Začal využívat logopedické zrcadlo
 - Položil vědecké základy pro nauky o řeči a sluchu
 - Vysvětlil principy tvoření řeči

Jan Amos Komenský (1592-1670)

- řečí se člověk odlišuje od zvířat, proto kladl důraz na obsahovou stránku řeči
- Stavěl se proti šíslání matek a chův na nemluvňata
- Tvrdil, že dítě si osvojí takovou řeč a výslovnost, jako slyší odmala
- v *Informatoriu školy mateřské* se můžeme dozvědět o doporučeních jak nacvičovat výslovnost hlásek s dětmi: nejprve ve slabikách, potom v jednoduchých slovech a teprve později ve slovech složitých

5. Etapa (18.-19. stol.)

- Prudký rozvoj přírodních věd
- *J. E. Purkyně* - kladl důraz na mateřskou řeč a nesouhlasil s předčasným dvojjazyčným vzděláváním
- zabýval se správnou artikulací, přízvukem, správnou řečovou výchovou a léčbou řečových vad
- *otec a syn Daxovy* - r. 1836 prováděli výzkum patologií řeči a centrálních poruch řeči
- zjistili, že ztráta řeči nastává po poranění mozkové kůry v levé hemisféře
- tuto domněnku klinicky potvrdil fyziolog a patolog *Paul Broca*, který se pak v roce 1861 stal objevitelem motorického centra řeči

Počátky organizované péče (18.-19. stol)

- Doba osvícenství a průmyslové revoluce
- Spojeno s rozvojem institucionální péče o sluchově postižené
- *1. ústav pro hluchoněmé* – 1770 v Paříži (ředitelem se stal abbé *Charles Michel de l'Épée*)
- 1778 *Institut pro němé a jinými vadami řeči postižené osoby* v Lipsku – zakladatel *Samuel Heinicke*
- *V Praze – 1786 Pražský soukromý ústav pro hluchoněmé*
- první přímo logopedický ústav byl založen v Dánsku
- rok 1825 přinesl New Yorku první ústav pro koktavé
- v roce 1860 založil Gall Ústav pro hluchoněmé v Praze (zabýval se i prací s lidmi trpícími vadami řeči)

6. Etapa (19.-20. stol.)

- Vědecké základy logopedie vznikaly ve velkých městech jako Berlín nebo Vídeň
- První vědecká pojednání o vadách řeči
- v Lipsku vydal *A. Kussmal* v roce 1877 monografii *Poruchy řeči*
- *A. Gutzmann* - r.1879 monografie o koktavosti
 - roku 1892 studie *Hygiena řeči a škola*, která se zabývala poruchami řeči a hlavně otevřenou huhňavostí
 - r.1913 Gutzmann zjistil, že dochází k zesílení základních tónů samohlásek a sestavil pro to tzv. „a-i zkoušku“
 - Položil základy oboru foniatrie
- Karel Malý 1896 *„Děti hluchoněmé, nedoslýchavé, jakož i poruchami řeči postižené ve škole obecné“*, 1899 *„Návod k nápravě porušené mluvy mládeže“*
- V roce 1924 vychází první učebnice logopedie s názvem *„Vady řeči“* od *Rudolfa Kratochvíla*

7. Etapa (20.-21. stol.)

- Nejstěžejnější jsou 20. léta 20. století
- Logopedie se stává samostatným oborem a je aplikována do zdravotnictví a školství
- Podmínky pro tuto skutečnost: učebnice, monografie, ozvíjí se organizovaná logopedická péče, systém vzdělávání logopedů, zakládání odborných organizací
- 1924 se ve Vídni koná Zakládající kongres světové asociace logopedů a foniatrů
- Od r. 1926 je možné v Hamburku studovat logopedie na vysokých školách

Vhled do Čech a na Moravu

- Gall – ředitel pražského ústavu pro hluchoněmé, od r. 1860 prováděl logopedickou péči u dětí školního věku
- Karel Malý 1896 „*Děti hluchoněmé, nedoslýchavé, jakož i poruchami řeči postižené ve škole obecné*“, 1899 „*Návod k nápravě porušené mluvy mládeže*“
 - Organizoval kurzy pro mládež a věnoval se koktajícím dětem
 - Zdůrazňoval důležitost úlohy logopeda, který užívá nápravně pedagogických metod při odstraňování vad řeči
- Otokar Chlup u nás položil teoretické základy oboru logopedie
- první učebnici logopedie vydal R. Kratochvíl pod názvem *Vady řeči* v roce 1924
- Antonín Haveroch – zajímal se zejména o afázii
- Zikmund Janke – „*Čítanka pro koktavé*“ 1900
- Miloslav Seeman – v r. 1923 založil Foniatrické oddělení při ušní a krční klinice v Praze. Je považován za zakladatele foniatrie u nás

Vhled do Čech a na Moravu

- *Chlumský* – zakladatel české fonetiky
- Na vzdělávání logopedů v oblasti fonetiky se zaměřil *František Hála*
- *Karel Ohnesorg* – prováděl výzkumy rozvoje řeči u svých vlastních dětí – výsledky práce uveřejnil ve spise „*Fonetická studie o dětské řeči*“
- Logopedii jako samostatný obor u nás můžeme studovat na vysoké škole od r. 1967
- V 90. letech začala vznikat nová poradenská zařízení, tzv. SPC
- Na přelomu 20. a 21. století se rozděluje pedagogická a klinická logopedie

Miloš Sovák (1905-1989)

- Lékař, speciální pedagog a logoped
- Je považován za zakladatele naší speciální pedagogiky a logopedie
- Zasloužil se o rozvoj terénní péče pro postižené osoby v oblasti školství, zdravotnictví a sociální péče
- Zajistil celostátní péči o osoby s vadami sluchu
- Publikoval učebnici „*Logopedie*“ (1965) a „*Úvod do logopedie*“ (1978)
- Celkem publikoval více než 240 prací, které jsou známy po celém světě
- V r. 1946 založil *Logopedický ústav*, jeho hlavní náplň: vyhledávání, léčebná a pedagogická péče, výzkum, vzdělávání odborníků
- Tento ústav byl v r. 1960 zrušen kvůli reorganizaci zdravotnických služeb v republice

Miloš Sovák (1905-1989)

- V roce 1970 vzniká Česká logopedická společnost
- Zakladatel: opět Miloš Sovák
- Tato společnost dnes nese název Logopedická společnost Miloše Sováka

- Hlas, řeč, sluch (1944)
- Poruchy sluchu, poruchy řeči (1953)
- Defektologie obecná III (1955)
- Výchova leváků v rodině (1958)
- Výchovné problémy leváctví (1960)
- Lateralita jako pedagogický problém (1962)
- Logopedická péče ve zvláštní škole (1965)

- Somatopatologie (1966)
- Metodika výchovy leváků (1966)
- Defektologický slovník (1978)
- Logopedie - didaktika a metodika (1984)
- Nárys speciální pedagogiky (1986)
- Učení - nemusí být - mučení (1989)
- Logopedie předškolního věku (vyd. ještě v 1989)